Blogi

Ruoan hinnannousu vaikuttaa pahimmin hauraisiin maihin

Kansainvälinen talous, IMF | 19.09.2022 | Taina Sinivuori

KIRJOITTAJA

Taina Sinivuori
Ekonomisti

Globaali ruoan hinta on ollut tavanomaista korkeammalla tasolla koronapandemian ja Ukrainan sodan vuoksi jo kaksi vuotta. Ruoan hinnannousu on osunut voimakkaimmin köyhimpiin maihin, joiden finanssipoliittinen liikkumavara on pandemian jäljiltä jo valmiiksi vähäinen ja velkatasot korkeat.

Globaali ruoan hinta alkoi kasvaa syksyllä 2020 pandemian aiheuttamien kansainvälisten toimitusketjuongelmien ja maailmanlaajuisen siirtolaistyövoimapulan myötä (kuvio 1). Vuonna 2021 ilmastonmuutoksesta johtuvat äärimmäiset sääolosuhteet pienensivät satoja samalla, kun energian hintojen nousu nosti tuotanto- ja kuljetuskustannuksia ja kasvatti ruoan hintaa edelleen. Venäjän hyökättyä Ukrainaan jo valmiiksi korkeassa ruoan hinnassa nähtiin uusi, jyrkkä nousu. Sota Ukrainassa esti tavanomaisen sadonkorjuun, tuhosi viljelyalueita ja sulki tärkeitä vientisatamia heikentäen myös ruoan saatavuutta. Ukraina ja Venäjä vastaavat yhdessä noin 34 prosentista vehnän, 27 prosentista ohran ja yli 70 prosentista auringonkukkaöljyn globaalista viennistä [1]. Heinäkuussa 2022 globaali ruoan hinta kuitenkin laski takaisin sotaa edeltäneelle tasolle. Lasku johtui runsaasta ruokaöljyjen sadosta, Indonesian palmuöljyn vientirajoituksen poistosta, viljojen sadonkorjuun alkamisesta sekä Ukrainan ja Venäjän välisestä sopimuksesta viljatoimitusten jatkamiseksi Mustallamerellä. Globaali ruoan hinta on kuitenkin edelleen 41 prosenttia korkeammalla vuoteen 2019 verrattuna.

Kuvio 1.

Aiemmat 2000-luvun ruoan hinnannousut lyhyempiä ja markkinalähtöisiä

Ruoan hinta on ollut tavanomaista korkeammalla koronapandemian ja Ukrainan sodan vuoksi jo kaksi vuotta. Ruoan hinnannousu ja ruoan saatavuuden vaikeutuminen ovat kasvattaneet aliravittujen ihmisten määrää noin 210 miljoonalla vuosien 2019 ja 2022 välillä [2]. Maailmanpankin arvion mukaan jokainen yhden prosenttiyksikön lisäys ruoan hinnassa aiheuttaa 10 miljoonan ihmisen ajautumisen äärimmäiseen köyhyyteen [3].

Ruoan hinnassa on nähty nopeaa nousua aikaisemmin vuosina 2007–2008 ja vuonna 2010. Kuitenkin vain näistä ensimmäisessä tilanne kärjistyi maailmanlaajuiseksi ruokakriisiksi. Vuonna 2007 globaali ruoan hinta lähti nousuun, kun Yhdysvaltojen asuntomarkkinoilla vallitsevan epävarmuuden kasvettua markkinaspekulaatio siirtyi mineraali- ja ruokamarkkinoille [4]. Samanaikaisesti ruoan hintaa nostivat raakaöljyn kohonnut hinta ja sen seurauksena kasvanut biopolttoaineiden kysyntä sekä kuivuuden aiheuttamat sadon menetykset. Maiden asettamat vientirajoitukset ajoivat tilanteen lopulta ruokakriisiin. Ruoan hinta kääntyi kuitenkin nopeasti laskuun kesällä 2008 sijoittajien kasvaneiden taantumahuolien ja vähentyneen spekulaation

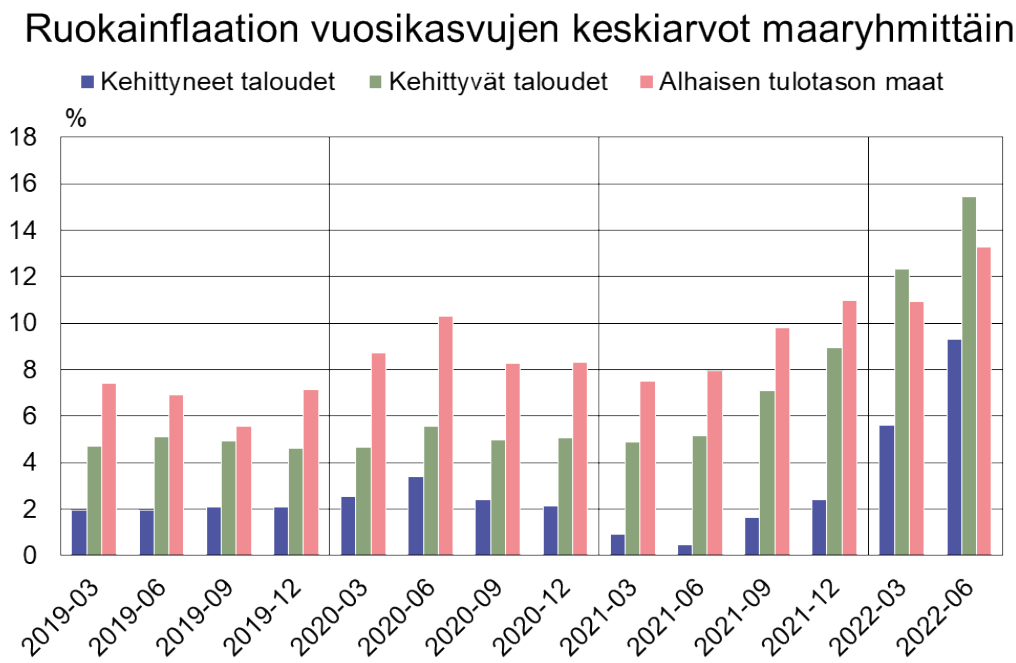
myötä.

Vuonna 2010 ruoan hinta lähti jälleen nousuun markkinaepävarmuuden kasvun, raakaöljyn hinnan ja biopolttoaineiden kysynnän kasvun sekä kuivuuden vuoksi. Vuoden 2010 ruoan hinnannousu jäi vaikutuksiltaan pienemmäksi, sillä monet kehittyvät ja alhaisen tulotason maat olivat edellisen kriisin seurauksena lisänneet omaa ruoan tuotantoaan. Lisäksi polttoaineiden ja lannoitteiden hinnat olivat alhaisemmat kuin vuosina 2007–2008 eikä voimakkaita vientirajoituksia toimeenpantu [5].

Ruoan hinnannousu on huomattavinta alhaisen tulotason maissa

Ruoan hinnannousu on kohdistunut eri tulotason maihin epätasaisesti. Erityisesti alhaisen tulotason maat ovat pandemian alusta alkaen kärsineet huomattavasti korkeammasta ruokainflaatiosta (kuvio 2 [6]). Vastaavasti muissa kehittyvissä talouksissa ruokainflaatio kääntyi nousuun vasta vuoden 2021 toiselta vuosipuoliskolta alkaen ja kehittyneissä talouksissa vasta vuonna 2022. Ruoan hinnannoususta ovat kärsineet varsinkin Saharan eteläpuolinen Afrikka, Euroopan kehittyvät taloudet ja Keski-Aasia johtuen niiden tuonnin rakenteesta. Näillä alueilla sijaitsevat maat ovat paitsi ruoan, myös polttoaineiden nettotuojia [7].

Kuvio 2.

Lähde: IMF Data, Consumer Price Index (CPI). Suomen Pankin laskelmat. Outlierit poistettu datasta.

19.9.2022
@ Suomen Pankki

Maiden sisällä ruoan hinnannousu osuu voimakkaimmin köyhimpiin kotitalouksiin. Ruoan hinnannousun pitkittyessä sosiaalinen levottomuus on kasvanut erityisesti hauraissa maissa. Vuoden 2022 alusta lähtien jo yli 20 maata on asettanut elintarvikkeisiin liittyviä vientirajoituksia tarkoituksenaan hillitä hintojen nousua ja sosiaalista levottomuutta [8]. Elintarvikkeiden vientirajoitusten taso tänä vuonna ylittää jo vuosina 2007–2008 asetettujen vientirajoitusten tason [9]. Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) pyrkii yhteistyössä muiden kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa hillitsemään tilanteen vaikeutumista edistämällä avointa kauppaa ja auttamalla jäsenmaitaan turvaamaan elintarvikkeiden saatavuus asettamatta vientirajoituksia.

Elintarvikkeiden hintojen nousu ja sen seurauksena kasvaneet yhteiskunnalliset ongelmat nostavat valtioiden tarvetta tukea ruoan saatavuutta ja maataloutta. Maissa, joihin ruoan hinnannousu on osunut voimakkaimmin, finanssipoliittinen liikkumavara on pandemian jäljiltä jo valmiiksi vähäinen ja maiden velkatasot korkeat. Lisäksi kehittyneiden maiden rahapolitiikan kiristäminen on heikentänyt kehittyvien ja alhaisen tulotason maiden valuuttakursseja, mikä on osaltaan vaikeuttanut monien tuonnista riippuvaisten maiden asemaa.

Kansainvälisen yhteisön tuki on tärkeää alhaisen tulotason maille erityisesti kriisien aikana. Ukrainan sodan alkamisen jälkeen IMF on myöntänyt rahoitustukiohjelmia esimerkiksi

Mosambikille, Moldovalle, Senegalille, Somalialle, Kongon tasavallalle ja Tansanialle maksutaseongelmien korjaamiseksi. Kaikkia näitä maita yhdistää korkea ruokainflaatio sekä voimakas riippuvuus Ukrainasta ja Venäjältä tuoduista elintarvikkeista.

Korkean ruoan hinnan taustalla vaikuttavat tekijät ovat vaikeasti ratkaistavia

Vaikka globaali ruoan hinta on kääntynyt laskuun, korkean ruoan hinnan taustalla vaikuttavat tekijät ovat vaikeasti ratkaistavia eivätkä rajoitu pelkästään sotaan Ukrainassa. Äärimmäinen kuumuus ja kuivuus ovat viime kuukausina koetelleet maailmaa, energian hinnat ovat edelleen korkealla, eikä pandemian ja sodan aiheuttamia toimitusketjujen ongelmia ole vielä ratkaistu. Lisäksi sodan seurauksena estyneet uudet kylvöt, Ukrainan tuhoutunut tuotantokapasiteetti, pommitetut pellot ja infrastruktuuri sekä lannoitteiden vientiä koskevat rajoitukset heikentävät satoa myös tulevana vuonna. Mitä kauemmin globaali ruoan hinta pysyttelee poikkeuksellisen korkealla, sitä suurempi on riski vakavan ruokakriisin puhkeamiselle.

Asiasanat

IMF, inflaatio, sota